

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Wydział Pedagogiki i Psychologii

KATARZYNA MARKIEWICZ

katarzyna.markiewicz@poczta.umcs.lublin.pl

*Zewnętrzna lokalizacja kontroli jako mediator związku
neurotyczności i zachowań prokrastynacyjnych studentów*

The External Locus of Control as a Mediator of the Relationship Between Neuroticism
and Procrastination in Students

STRESZCZENIE

Zagadnienie prokrastynacji, rozumianej jako nieuzasadnione odkładanie wykonania koniecznych zadań, budzi zainteresowanie wielu badaczy. Sugerują oni, że jest to zjawisko powszechne w populacji osób studiujących. Prezentowane badania mają na celu określenie roli czynnika umiejscowienie kontroli w relacji między cechami osobowości a prokrastynacją. Uczestnikami badań było 62 studentów II roku, reprezentujących trzy kierunki studiów. Przeprowadzone analizy medialne pokazują złożony charakter zjawiska. Stwierdzono, że umiejscowienie kontroli pozwala na przewidywanie zachowań prokrastynacyjnych i może być ważnym mediatorem między neurotycznością a prokrastynacją w wymiarze ogólnym.

Słowa kluczowe: prokrastynacja; osobowość; poczucie umiejscowienia kontroli

WPROWADZENIE

Przegląd literatury pozwala określić „typowego prokrastynatora” jako osobę młodą, uczącą się, która celowo opóźnia rozpoczęcie lub zakończenie zadania z irracjonalnych powodów, czego konsekwencją jest odczuwanie niepokoju (Ferrari 2010; Ferrari, Johnson, McCown 1995; Tibbett, Ferrari 2015), obniżenie efektywności, spadek wydajności, pogorszenie samopoczucia (Tice, Baumeister 1997) prowadzące do zaburzeń somatycznych (Klingsieck 2013; Sirois, Melia-Gordon, Pychyl 2003).

Dane z lat 70. XX w. wskazują na obecność około 10–40% prokrastynatorów wśród młodzieży uczącej się w szkołach średnich i na studiach (Hill i in. 1978; Rosati 1975), zaś za zasadniczą przyczynę tendencji do odkładania uznawano złe gospodarowanie czasem (Ely, Hampton 1973). Współcześnie szacuje się, że skłonność do odkładania wykonania zadania dotyczy 75–90% studentów (Ferrari i in. 2007; Steel 2007; Steel, Ferrari 2013). Natomiast jako przyczyny prokrastynacji akademickiej wskazywane są niekorzystne, ale typowe dla studenckiego stylu życia, zachowania (Park, Sperling 2012; Eerde 2003). Zalicza się do nich preferowanie wykonywania zadań atrakcyjnych nad ważnymi i pilnymi, odkładanie zadań trudnych na ostatnią chwilę, nieadekwatne szacowanie czasu niezbędnego do dobrej realizacji zadania (Dietz, Hofer, Fries 2007; Onwuegbuzie 2004; Rabin, Fogel, Nutter-Upham 2011; Richardson, Abraham, Bond 2012). Przyczyn odkładania badacze upatrują także w poczuciu nudy, frustracji (Blunt, Pychyl 2000) i niewłaściwym nastawieniu motywacyjnym (Vansteenkiste i in. 2009). Niektórzy za przyczynę prokrastynacji uznają rozbieżność na linii zamiar – działanie, powiązaną z zakłóceniami systemu samoregulacji (Beck, Koons, Milgrim 2000; Lay, Knish, Zanatta 1992; Zimmerman 2000).

Podjęmowane były próby wyjaśnienia zachowań prokrastynacyjnych przez określenie związku między samoregulacją a poczuciem własnej skuteczności (Park, Sperling 2012), ale wyniki okazały się niejednoznaczne. Niektórzy badacze ustalili wprawdzie, że studenci wykazujący się wysokim poziomem samoregulacji charakteryzowali się jednocześnie wysokim poczuciem własnej skuteczności, byli aktywni naukowo, potrafili ustalać cele zadaniowe i konsekwentnie dążyć do ich realizacji (Pintrich 2000; Stell 2007). Z drugiej strony osoby o niskim poziomie samoregulacji często po prostu nieskutecznie się uczyły, tym samym obniżając własne możliwości w zakresie skuteczności działań (Steel 2007; Zimmerman 2002). Część badaczy uznaje, że w większym stopniu niż samoregulacja za zachowania prokrastynacyjne odpowiada stosowanie nieskutecznych strategii uczenia się oraz brak umiejętności metakognitywnych i niewłaściwa organizacja pracy (Ferrari 2001; Howell, Watson 2007).

Wiele badań nad zachowaniami prokrastynacyjnymi ukierunkowanych było na poszukiwanie związku między tendencją do odkładania a cechami osobowości. Negatywne korelacje ustalono między prokrastynacją a sumiennością (Locke, Latham 1990, 2004), ugodowością (Burka, Yuen 1983; Knaus 1979), otwartością na doświadczenie (Schouwenburg, Lay 1995; Watson 2001) oraz, w nieznacznym stopniu, ekstrawersją (Ainslie 1992; Blatt, Quinn 1967; Schouwenburg, Lay 1995). Badacze potwierdzają ponadto pozytywny związek prokrastynacji z neurotycznością. Zdaniem Milgrama (1987) prokrastynacja neurotyczna odnosi się do odraczania ważnych decyzji życiowych czy zawodowych i to odróżnia ją od prokrastynacji akademickiej, chociaż „zwlekkanie akademickie może również mieć

neurotyczne podłoże” (Milgram 1987, s. 3), a także może być przenoszone na zadania błahe (Ellis, Knaus 1977; Milgram 1987). Z zachowaniami prokrastynacyjnymi o neurotycznym podłożu powiązane są irracjonalne myślenie i perfekcjonizm (Beck, Koons, Milgrim 2000; Burka, Yuen 1983; McCown, Johnson, Petzel 1989; Schlenker, Weigold 1990). Wyniki badań Tibbetta i Ferrari (2015) wskazują, iż prokrastynacji ogólnej sprzyjają neurotyczność, niezdecydowanie i skłonność do introwersji. Z kolei prokrastynacja decyzyjna koreluje istotnie z neurotycznością powiązaną z negatywnymi doświadczeniami z przeszłości.

Oczekiwania badaczy nie zawsze znajdują potwierdzenie w uzyskiwanych przez nich rezultatach. Blankstein, Dunkley i Wilson (2008) zakładali mediacyjny wpływ perfekcjonizmu i samooceny na związek między cechami osobowości a prokrastynacją. Przeprowadzone przez nich analizy wykazały jednak tylko korelację częściową między samooceną a prokrastynacją, zaś perfekcjonizm okazał się słabym predyktorem. Z kolei Seo (2008) czy Hicks i Meng Yao Wu (2015) bardziej niż na związku prokrastynacji z cechami osobowości wskazują na wpływ predykcyjny perfekcjonizmu oraz mediacyjny tzw. kapitału psychologicznego, na który składają się poczucie własnej skuteczności, optymizm, wytrwałość/nadzieja na sukces i odporność.

O ile relacje między cechami osobowości a prokrastynacją wydają się być dość dokładnie opisane, o tyle związek prokrastynacji z poczuciem umiejscowienia kontroli (*Locus of Control* – LoC) okazuje się bardziej skomplikowany (Janssen, Carton 1999; Lonergan, Maher 2000; Procházka i in. 2014). Jedni badacze (Carden, Bryant, Moss 2004; Trice, Milton 1987) wskazują na istotną zależność między zewnętrzną lokalizacją kontroli a tendencjami do prokrastynacji, inni takiej zależności nie potwierdzają (Deniz, Traş, Aydoğan 2009; Ferrari, Parker, Ware 1992).

Zaprezentowana analiza literatury skłania do podjęcia próby ustalenia mediacyjnego udziału lokalizacji kontroli w relacji między cechami osobowości a skłonnością do prokrastynacji u osób studiujących.

PROBLEM BADAWCZY

W prezentowanych badaniach sprawdzono, czy poczucie umiejscowienia kontroli jest mediatorem relacji między cechami osobowości a prokrastynacją.

W odniesieniu do tak sformułowanego problemu założono, że:

H1: Zewnętrzna lokalizacja kontroli stanowi istotny mediator w relacji między neurotycznością a prokrastynacją.

W celu ustalenia wszystkich danych niezbędnych do przeprowadzenia analizy mediacyjnej założono również, że:

H1.1: Cechy osobowości, szczególnie wysoka neurotyczność oraz niska sumienność i ekstrawersja, są predyktorami prokrastynacji w wymiarze ogólnym, decyzyjnym, behawioralnym i nieadaptacyjnym.

H1.2: Poczucie zewnętrznego umiejscowienia kontroli może być predyktorem prokrastynacji w wymiarze ogólnym, decyzyjnym, behawioralnym i nieadaptacyjnym.

H1.3: Wysoki wskaźnik neurotyczności oraz niska sumienność i ekstrawersja mogą być predyktorami zewnętrznej lokalizacji kontroli.

W celu ustalenia ogólnych związków między cechami osobowości a skłonnością do zachowań prokrastynacyjnych przeprowadzono analizę korelacji. Ze względu na przyjęte założenie o mediacyjnym charakterze poczucia umiejscowienia kontroli (LoC) sprawdzono również korelacje między tą zmienną a cechami osobowości oraz prokrastynacją. W celu określenia predykcyjnej wartości zmiennych niezależnych przeprowadzono analizy regresji. Na koniec, po ustaleniu wzajemnych relacji między wyodrębnionymi zmiennymi, przeprowadzono analizę mediacyjnej wartości czynnika LoC. W analizach statystycznych wykorzystano program IBM SPSS Statistics 22.

METODA

W badaniach wzięło udział 62 studentów, w tym 12 mężczyzn (19,4%) i 50 kobiet (80,6%). Wiek osób badanych zawierał się w przedziale 19–24 lata, a średnia wieku wyniosła 20 lat. Badani reprezentowali trzy kierunki II roku studiów stacjonarnych na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie: pedagogikę wczesnoszkolną i przedszkolną (24,2%), psychologię (43,5%) i ekonomię (32,3%). Szczegółowa charakterystyka udziału reprezentantów poszczególnych kierunków z uwzględnieniem płci została przedstawiona w tab. 1.

Tab. 1. Charakterystyka grupy

Kierunek studiów	Płeć	N	%
Pedagogika wczesnoszkolna i przedszkolna	Kobieta	15	100,0
	Mężczyzna	2	7,4
Psychologia	Kobieta	25	92,6
	Ogółem	27	100,0
	Mężczyzna	10	50,0
Ekonomia	Kobieta	10	50,0
	Ogółem	20	100,0
	Mężczyzna	10	50,0

Źródło: opracowanie własne.

Badania przeprowadzono metodą papier-ołówek. Osoby badane zostały poinformowane o dobrowolnym uczestnictwie w badaniach i możliwości zrezygnowania z udziału w nich. Wykorzystano następujące narzędzia:

1. Do pomiaru cech osobowości zastosowano Inwentarz osobowości NEO-FFI autorstwa Costy i McCrae (1991; polska adaptacja B. Zawadzkiego, J. Strelaua, P. Szczepaniaka i M. Śliwińskiej, 1998). Inwentarz zawiera 60 stwierdzeń o charakterze samoopisowym. Przeznaczony jest do pomiaru cech osobowości uwzględnionych w Pięcioczynnikowym Modelu Osobowości. Model ten należy do najczęściej wykorzystywanych w badaniach. Najbardziej znaną i najlepiej podbudowaną empirycznie jego wersją jest model Costy i McCrae (1992b; McCrae, Costa 1987), spopularyzowany m.in. dzięki kwestionariuszom NEO-PI-R oraz NEO-FFI (Costa, McCrae 1985, 1992a, 2008). Podstawowe wymiary osobowości, wyodrębnione w tym modelu Costy i McCrae (1992a), to ekstrawersja (czynnik I), ugodowość (czynnik II), sumienność (czynnik III), neurotyczność (czynnik IV) oraz otwartość na doświadczenia (czynnik V). Każdy z czynników składa się z 6 aspektów (*facets*). Za każdą odpowiedź osoba badana może uzyskać od 0 do 4 punktów. W przypadku niektórych odpowiedzi klucz jest odwrócony. Maksymalny wynik surowy dla każdej skali to 48 punktów. Wysoki wynik w danej skali informuje o większym nasileniu określonej cechy. Współczynniki rzetelności dla poszczególnych skal liczone metodą alfa Cronbacha wahają się od 0,68 do 0,82. Trafność narzędzia waha się od 0,40 do 0,60 dla poszczególnych skal (Zawadzki i in. 1998).
2. Do pomiaru zmiennej poczucie umiejscowienia kontroli zastosowano Kwestionariusz Delta autorstwa Drwala. Narzędzie składa się z 24 stwierdzeń, z czego 14 zdań wskazuje na przekonanie o wewnętrznej lub zewnętrznej kontroli wzmocnień (skala LoC). Pozostałe pozycje składają się na skalę kłamstwa. Wysoki wynik w skali poczucia kontroli informuje o zewnętrznym poczuciu kontroli, natomiast wynik wysoki w skali kłamstwa wskazuje na tendencję do przedstawiania się w zbyt korzystnym świetle (Drwal 1979). Rzetelność kwestionariusza nie przekracza 0,70, jednak ograniczenie to dotyczy większości testów, które służą do pomiaru poczucia kontroli. Badania przeprowadzone nad trafnością narzędzia pokazują, że Kwestionariusz Delta to trafne narzędzie pozwalające mierzyć zgeneralizowane poczucie kontroli (Drwal 1995).
3. Do pomiaru prokrastynacji wykorzystano Kwestionariusz *Pure Procrastination Scale* (Steel 2010; w polskiej adaptacji Stępień i Ciecuch, 2013, z poprawkami zaproponowanymi przez Stępień i Topolewską, 2014, s. 152–154), umożliwiający wyodrębnienie w czynniku prokra-

stynacji ogólnej trzech jej aspektów: decyzyjnego, behawioralnego oraz nieadaptacyjnego. Maksymalny wynik, jaki można uzyskać, wypełniając test, to 60 punktów. Rzetelność całej skali obliczono metodą alfa Cronbacha. Współczynniki rzetelności wynoszą odpowiednio dla każdej ze skal: prokrastynacja ogólna $\alpha=0,89$, aspekt decyzyjny $\alpha=0,87$, aspekt behawioralny $\alpha=0,82$, aspekt nieadaptacyjny $\alpha=0,83$ (Stępień, Topolewska 2014).

WYNIKI

Testowanie postawionych hipotez było poprzedzone wstępną analizą danych. Wyniki testu Shapiro-Wilka wskazują, iż w przypadku poczucia umiejscowienia kontroli i nieadaptacyjnego aspektu prokrastynacji rozkłady zmiennych istotnie różnią się od normalnego [$W_{LoC}(62)=0,938$, $p<0,01$; $W_{PRO_NAD}(62)=0,843$; $p<0,001$]. W przypadku pozostałych zmiennych uzyskane rozkłady można uznać za zbliżone do rozkładu normalnego. W przypadku LoC rozkład wyników okazał się wyraźnie prawoskośny (skośność: 0,816, błąd standardowy skośności: 0,304, iloraz współczynnika skośności przez jego błąd standardowy 2,6). Istotnie większa częstość występowania wyników niskich niż wysokich świadczy o dominacji wewnętrznej lokalizacji kontroli w badanej grupie. Wartość wskaźnika kurtozy jest zbliżona do rozkładu normalnego. W przypadku dezadaptacyjnego wymiaru prokrastynacji rozkład wyników okazał się wyraźnie prawoskośny (skośność 1,314, błąd standardowy skośności 0,304, iloraz 4,3) i leptokurtyczny (kurtoza 1,502, błąd standardowy kurtozy=0,599, iloraz 2,5). Stosownie do uzyskanych rozkładów danych zastosowano statystyki r-Pearsona dla rozkładu normalnego i rho-Spearmana, jeśli rozkład różnił się od normalnego.

W celu ustalenia pośredniczącej roli zmiennej określającej poczucie umiejscowienia kontroli na relację między cechami osobowości a prokrastynacją z uwzględnieniem jej aspektu decyzyjnego, behawioralnego i nieadaptacyjnego, przeprowadzono analizę mediacji w trzech krokach, zgodnie z podejściem proponowanym przez Barona i Kenny'ego (1986). W pierwszym oszacowano bezpośrednią zależność cech osobowości i prokrastynacji z uwzględnieniem jej aspektów. W drugim kroku analizy testowano relację między zmienną objaśniającą (cechami osobowości) a mediatorem (poczucie umiejscowienia kontroli). Wreszcie w trzecim kroku, uwzględniającym jednocześnie zmienną wyjaśniającą, mediatora i zmienną wyjaśnianą, ustalono rolę cech osobowości w przewidywaniu zachowań prokrastynacyjnych z uwzględnieniem roli poczucia umiejscowienia kontroli.

W celu sprawdzenia, jak układają się związki między cechami osobowości a prokrastynacją z uwzględnieniem trzech wyodrębnionych aspektów, została przeprowadzona analiza korelacji r-Pearsona. Wyniki przedstawia tab. 2.

Tab. 2. Współczynniki korelacji r-Pearsona między cechami osobowości a prokrastynacją i jej aspektami (N=62)

	PRO _{_OG}	PRO _{_DEC}	PRO _{_BEH}	PRO _{_NAD}
Neurotyczność	0,318*	0,480**	0,257*	0,069
Ekstrawersja	-0,313*	-0,197	-0,259*	-0,230
Otwartość	-0,138	-0,150	-0,112	-0,082
Ugodowość	0,081	0,017	0,094	0,051
Sumienność	-0,741**	-0,553**	-0,648**	-0,475**

PRO_{_OG} – prokrastynacja aspekt ogólny; PRO_{_DEC} – prokrastynacja aspekt decyzyjny; PRO_{_BEH} – prokrastynacja aspekt behawioralny; PRO_{_NAD} – prokrastynacja aspekt nieadaptacyjny; * p<0,05; ** p<0,01

Źródło: opracowanie własne.

Stwierdzone zostały istotne statystycznie pozytywne związki między neurotycznością a ogólnym wymiarem prokrastynacji oraz jej aspektami: decyzyjnym i behawioralnym. Ekstrawersja i sumienność okazały się wiązać negatywnie z prokrastynacją w wymiarze ogólnym, a także w przypadku ekstrawersji z behawioralnym wymiarem prokrastynacji, zaś w przypadku sumienności – ze wszystkimi jej aspektami i współczynniki korelacji były tu najwyższe. Wysokie wskaźniki korelacji pozwalają przypuszczać, że znaczącym predyktorem zachowań prokrastynacyjnych może być niski wymiar sumienności i jest to zgodne z wynikami uzyskanymi w innych badaniach (Schouwenburg, Lay 1995; Steel 2007; Watson 2001). Wartość predykcyjną miał też dodatni wskaźnik neurotyczności (wysoki neurotyzm) oraz ujemna (niska) ekstrawersja. Dodatkowo analizie poddano związek między poczuciem umiejscowienia kontroli a prokrastynacją.

Tab. 3. Współczynniki korelacji rho-Spearmana między lokalizacją kontroli a prokrastynacją i jej aspektami (N=62)

	LoC
PRO _{_OG}	0,303*
PRO _{_DEC}	0,323*
PRO _{_BEH}	0,333**
PRO _{_NAD}	0,155

PRO_{_OG} – prokrastynacja aspekt ogólny; PRO_{_DEC} – prokrastynacja aspekt decyzyjny; PRO_{_BEH} – prokrastynacja aspekt behawioralny; PRO_{_NAD} – prokrastynacja aspekt nieadaptacyjny; LoC – lokalizacja kontroli; * p<0,05; ** p<0,01

Źródło: opracowanie własne.

Ustalono istnienie związku między lokalizacją kontroli a ogólną prokrastynacją i jej aspektem decyzyjnym oraz behawioralnym. Wartość współczynników korelacji była umiarkowana. Dodatni charakter związku wskazuje, że zewnętrzne umiejscowienie kontroli może stanowić istotny predyktor zachowań prokrastynacyjnych.

W celu potwierdzenia założenia o predycyjnym charakterze wysokiej neurotyczności, niskiej ekstrawersji i sumienności oraz zewnętrznej lokalizacji kontroli dla zachowań prokrastynacyjnych i jej poszczególnych aspektów, przeprowadzono analizę regresji, której wyniki znajdują się w tab. 4.

Tab. 4. Współczynniki beta regresji liniowej cech osobowości i lokalizacji kontroli oraz aspektów prokrastynacji

	PRO _{OG}	PRO _{DEC}	PRO _{BEH}	PRO _{NAD}
Neurotyczność	R ² =0,10 Beta=0,318**	R ² =0,231 Beta=0,480***	R ² =0,066 Beta=0,257*	n.i.
Ekstrawersja	R ² =0,098 Beta=-0,313*	n.i.	R ² =0,67 Beta=-0,259*	n.i.
Sumiennosc	R ² =0,548 Beta=-0,741***	R ² =0,306 Beta=-0,553***	R ² =0,420 Beta=-0,648***	R ² =0,226 Beta=-0,475***
LoC	R ² =0,125 Beta=0,353**	R ² =0,165 Beta=0,406***	R ² =0,107 Beta=0,327**	n.i.

PRO_{OG} – prokrastynacja aspekt ogólny; PRO_{DEC} – prokrastynacja aspekt decyzyjny; PRO_{BEH} – prokrastynacja aspekt behawioralny; PRO_{NAD} – prokrastynacja aspekt nieadaptacyjny; LoC – lokalizacja kontroli; n.i. – wynik nieistotny statystycznie; * p<0,05; ** p<0,01; *** p<0,001

Źródło: opracowanie własne.

Najistotniejszym negatywnym predyktorem zachowań prokrastynacyjnych we wszystkich trzech aspektach okazała się sumiennosc, a przyjęty model regresji wykazywał dobre dopasowanie do danych [$F_{\text{sum-PRO}_{\text{og}}}(1,60)=72,885$, $p<0,001$; $F_{\text{sum-PRO}_{\text{dec}}}(1,60)=26,428$, $p<0,001$; $F_{\text{sum-PRO}_{\text{beh}}}(1,60)=43,487$, $p<0,001$; $F_{\text{sum-PRO}_{\text{dez}}}(1,60)=17,504$, $p<0,001$]. Wyniki wskazują, że im niższa sumiennosc, tym wyższa prokrastynacja ogólna ($\text{beta}=-0,741$, $p<0,001$) oraz jej aspekt decyzyjny ($\text{beta}=-0,553$; $p<0,001$), behawioralny ($\text{beta}=-0,648$, $p<0,001$) i nieadaptacyjny ($\text{beta}=-0,475$, $p<0,001$). Również negatywnym predyktorem jest ekstrawersja w wymiarze ogólnym i behawioralnym. Przyjęty model regresji okazał się dobrze dopasowany do danych [$F_{\text{ekstraw-RO}_{\text{og}}}(1,60)=6,512$, $p<0,01$; $F_{\text{ekstraw-RO}_{\text{beh}}}(1,60)=4,322$, $p<0,05$]. Im niższa ekstrawersja, tym wyższa prokrastynacja ogólna ($\text{beta}=-0,313$, $p<0,01$) i behawioralna ($\text{beta}=-0,648$, $p<0,001$). Neurotyczność okazała się istotnym pozytywnym predyktorem prokrastyna-

cji w wymiarze ogólnym, decyzyjnym i behawioralnym. Przyjęty model regresji wykazuje dobre dopasowanie do danych [$F_{\text{neu-pro}_{og}}(1,60)=6,745$, $p<0,01$; $F_{\text{neu-pro}_{dec}}(1,60)=18,010$, $p<0,001$; $F_{\text{neu-pro}_{beh}}(1,60)=4,227$, $p<0,05$]. Wyniki wskazują, że im wyższa neurotyczność, tym wyższa prokrastynacja ogólna ($\beta=0,318$, $p<0,01$) oraz jej aspekt decyzyjny ($\beta=0,480$, $p<0,001$) i behawioralny ($\beta=0,257$, $p<0,05$).

Także poczucie zewnętrznej kontroli okazuje się być istotnym pozytywnym predyktorem prokrastynacji w wymiarach: ogólnym, decyzyjnym i behawioralnym. Przyjęte modele wykazują dobre dopasowanie do danych [$F_{\text{LoC-PRO}_{og}}(1,60)=8,561$, $p<0,01$; $F_{\text{LoC-PRO}_{dec}}(1,60)=11,836$, $p<0,01$, $F_{\text{LoC-PRO}_{beh}}(1,60)=7,189$, $p<0,01$]. Wyniki pokazują, że poczucie zewnętrznej kontroli odpowiada wysokie wyniki prokrastynacji ogólnej ($\beta=0,353$, $p<0,01$), decyzyjnej ($\beta=0,406$, $p<0,01$) i behawioralnej ($\beta=0,327$, $p<0,01$).

Zatem założenia H1.1 i H1.2 potwierdziły się co do ogólnego wymiaru prokrastynacji. W jej szczegółowych aspektach występuje natomiast zróżnicowanie.

W celu ustalenia, jak układają się związki między cechami osobowości a poczuciem umiejscowienia kontroli, wykorzystano analizę korelacji. Wyniki przedstawia tab. 5.

Tab. 5. Współczynniki korelacji rho-Spearmana między cechami osobowości a LoC (N=62)

	LoC
Neurotyczność	0,47**
Ekstrawersja	-0,021
Otwartość	-0,302*
Ugodowość	-0,042
Sumienność	-0,097

LoC – lokalizacja kontroli; * $p<0,05$; ** $p<0,01$

Źródło: opracowanie własne.

Wskaźniki korelacji pozwalają przypuszczać, że wysoka neurotyczność i niski wskaźnik otwartości mogą być predyktorami poczucia umiejscowienia kontroli. W celu potwierdzenia przyjętego założenia przeprowadzono analizę regresji, której wyniki znajdują się w tab. 6.

Przyjęte założenie zostało potwierdzone, a modele wykazały dobre dopasowanie do danych [$F_{\text{LoC-neu}}(1,60)=15,350$, $p<0,001$; $F_{\text{LoC-otw}}(1,60)=8,973$, $p<0,01$]. Zewnętrznemu poczuciu kontroli odpowiada wysoki wskaźnik neurotyczności ($\beta=0,451$, $p<0,001$), natomiast wartość wskaźnika otwartości jest ujemna ($\beta=-0,281$, $p<0,05$).

Oznacza to, że założenia przyjęte w H1.3 potwierdziły się jedynie w odniesieniu do neurotyczności. Wbrew oczekiwaniom ekstrawersja i sumienność nie

Tab. 6. Współczynniki beta regresji liniowej cech osobowości i LoC (N=62)

	LoC
Neurotyczność	R ² =0,204 Beta=0,451***
Otwartość	R ² =0,079 Beta=-0,281*

LoC – lokalizacja kontroli; * p<0,05; ** p<0,01, *** p<0,001

Źródło: opracowanie własne.

pozwołyły na przewidywania dotyczące poczucia umiejscowienia kontroli. Istotnym predyktorem okazała się otwartość.

W celu potwierdzenia hipotezy o pośredniczącej roli poczucia umiejscowienia kontroli na relację między cechami osobowości a prokrastynacją przeprowadzono ponownie analizę regresji. Ponieważ w kolejnych krokach analiz potwierdzały się jedynie istotne związki dla neurotyczności, LoC i prokrastynacji ogólnej, decyzyjnej i behawioralnej, analiza korelacji i wpływu mediacyjnego zostanie ograniczona do wyodrębnionych wskaźników. Wyniki korelacji między neurotycznością i LoC a prokrastynacją ogólną, decyzyjną i behawioralną zawiera tab. 7.

Tab. 7. Współczynniki korelacji rho-Spearmana między neurotyzmem i LoC a prokrastynacją ogólną, decyzyjną i behawioralną (N=62)

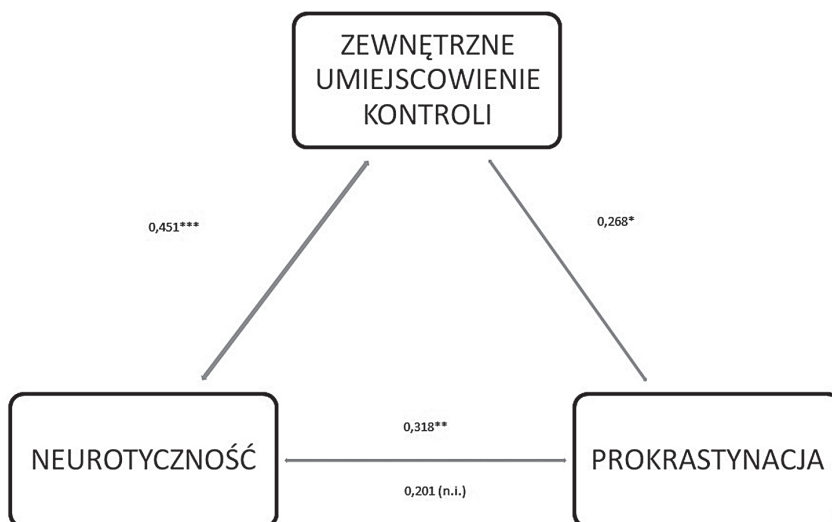
	PRO_og	PRO_dec	PRO_beh
LoC	0,303*	0,323*	0,333**
Neurotyzm	0,288*	0,430**	0,233

PRO_og – prokrastynacja aspekt ogólny; PRO_dec – prokrastynacja aspekt decyzyjny; PRO_beh – prokrastynacja aspekt behawioralny; LoC – lokalizacja kontroli; * p<0,05; ** p<0,01

Źródło: opracowanie własne.

Ze względu na uzyskany rozkład wyników założono, że czynnik poczucia zewnętrznej kontroli będzie istotnym mediatorem w relacji między neurotycznością a prokrastynacją w wymiarze ogólnym i decyzyjnym. Przyjęty model wykazał dobre dopasowanie do danych [F(2,59)=5,468, p<0,05]. W modelu uwzględniającym jednocześnie udział mediatora (LoC) i zmiennej wyjaśniającej (neurotyczność) rola tej zmiennej w przewidywaniu zachowań prokrastynacyjnych w wymiarze ogólnym zmalała i okazała się nieistotna (beta_{neu}=0,201, p>0,05), podczas gdy mediator wykazywał słabe, ale statystycznie istotne powiązanie ze zmienną

wyjaśnianą ($\beta_{LoC}=0,268$, $p<0,05$) (rys. 1). Wynik taki wskazuje na utrzymującą się na poziomie istotności statystycznej mediacyjną rolę LoC. Wynik testu Goodmana ujawnia, że efekt mediacyjny utrzymuje się na poziomie tendencji ($Z=1,85$, $p=0,064$). Dla prokrastynacji w wymiarze decyzyjnym mediacyjnego efektu LoC nie uzyskano.

Rys. 1. Hipoteza mediacyjna: korelacja między cechami osobowości a prokrastynacją z mediacyjnym efektem poczucia umiejscowienia kontroli

Źródło: opracowanie własne.

Tym samym należy stwierdzić, iż założenia H1 zostały potwierdzone tylko częściowo. Czynniki umiejscowienia kontroli wpływa jedynie na relację między neurotycznością a prokrastynacją w wymiarze ogólnym.

WNIOSKI

W celu weryfikacji założenia o mediacyjnym udziale zmiennej poczucie umiejscowienia kontroli (LoC) na relację między cechami osobowości a prokrastynacją przeprowadzono analizę mediacji.

Istotnymi predyktorami prokrastynacji okazały się sumienność, ekstrawersja i neurotyczność. Niska sumienność i ekstrawersja mogą pozwalać na przewidywanie skłonności prokrastynacyjnych w wymiarze ogólnym, decyzyjnym i behawioralnym. Neurotyczność okazała się istotnym pozytywnym predyktorem prokrastynacji w tych wymiarach. Także istotna okazała się relacja między poczuciem umiejscowienia kontroli a neurotycznością i otwartością.

W modelu uwzględniającym jednocześnie udział mediatora (LoC) i zmiennej wyjaśniającej (neurotyczność) rola tej zmiennej w przewidywaniu prokrastynacji zmalała i okazała się nieistotna, podczas gdy mediator pozostawał powiązany ze zmienną wyjaśnianą (prokrastynacja ogólna). Efekt wpływu mediacyjnego utrzymuje się na poziomie tendencji. Wynik taki oznacza, iż zewnętrzne umiejscowienie kontroli może pełnić rolę mediatora relacji między neurotycznością a zachowaniami prokrastynacyjnymi.

DYSKUSJA

Uzyskany w niniejszych badaniach wysoki wskaźnik ujemnego związku między prokrastynacją i sumiennością jest zgodny z innymi badaniami (np. Bargh, Barndollar 1996; Barrick, Mount, Judge 2001; Goldberg 1990; Lee, Kelly, Edwards 2006; Scher, Osterman 2002; Schouwenburg 1995; Widiger, Trull 1997). Badacze podkreślają, że niska sumienność sprzyja zachowaniom prokrastynacyjnym, podczas gdy wysoki jej wskaźnik powiązany jest z umiejętnościami w zakresie organizacji własnej pracy, co eliminuje prokrastynację (Steel, Brothen, Wambach 2001; Tice, Baumeister 1997; Hooft 2005).

Wyniki analiz związku neurotyczności z prokrastynacją są mniej jednoznaczne. Niektórzy badacze wskazują na słabe powiązanie tych czynników (Carver, Scheier 1990; Ellis 1989; Sarason, Sarason, Pierce 1990), a inni dowodzą ich silnego związku (Ackerman, Gross 2005). Zdaniem Steela (2007) rozbieżności te mogą wynikać z tego, iż analizując udział czynnika neurotyczności w występowaniu zachowań prokrastynacyjnych, wielu autorów koncentruje się na poszczególnych jego wymiarach: tendencji do odczuwania stanów lękowych (Haycock, McCharty, Skay 1998; Owens, Newbegin 1997), agresywnej wrogości, depresyjności (Baumeister, Heatherton, Tice 1994; Burka, Yuen 1983; Nicholson 2007), impulsywności, nadwrażliwości oraz nadmiernym samokrytycyzmie (Steel 2007). Trudno jednak stwierdzić, czy składowe czynniki neurotyczność prowadzą do zachowań prokrastynacyjnych czy też skłonność do prokrastynacji potęguje neurotyczne odczucia (Baumeister, Heatherton, Tice 1994; Steel 2007). Nasze badania potwierdziły, że wysoki wskaźnik neurotyczności sprzyja występowaniu zachowań prokrastynacyjnych.

Dotychczas uzyskiwane wyniki pokazują także efekt interakcji między zewnętrzną lokalizacją kontroli a zachowaniami prokrastynacyjnymi (Carden, Bryant, Moss 2004; Jansenn, Carton 1999). W przewidywaniu prokrastynacji istotne okazuje się również współwystępowanie innych czynników, jak ogólny optymizm, osiągnięcia w nauce czy umiejętności planowania (Dryden 2000; Ellis, Dryden 1997; Moon, Illingworth 2005; Uzun Ozer i in. 2014).

Niniejsze badania potwierdzają efekt interakcji neurotyczność – zachowania prokrastynacyjne, uzyskiwany przez innych badaczy (Sirois, Melia-Gordon, Pychyl 2003; Steel 2007), i dodatkowo wskazują na możliwość wzmacniania tego efektu przez działanie poczucia zewnętrznego umiejscowienia kontroli, co może zwiększać ryzyko prokrastynacyjne. Co ważne, uzyskany wynik sugeruje, że skłonność do prokrastynacji ma na tyle złożony charakter, że analiza nie powinna ograniczać się do prostych sądów na temat niewłaściwej organizacji pracy czy lenistwa, które to cechy bywają przypisywane studentom oraz uczniom na niższych poziomach edukacji. Przypomnieć należy, że większość badań nad prokrastynacją jest prowadzona właśnie na tej grupie, a dane szacunkowe wskazują, iż zjawisko odwlekania dotyczy około 75–90% osób uczących się. Badani przez nas byli studentami II roku. Należy oczekiwać, że zdążyli się już zaadaptować do specyfiki studiów. Niektórym z nich zapewne można przypisywać „niewłaściwy stosunek do wykonywania zadań”, omówiony w części przeglądowej. Problemem wymagającym dalszych badań jest natomiast wpływ, zasygnalizowanej niniejszymi badaniami, złożonej interakcji na doświadczenia edukacyjne młodzieży i osób studiujących, zwłaszcza tych, które wkładają w proces uczenia się duży wysiłek i mimo dobrych możliwości intelektualnych nie odnoszą oczekiwanych sukcesów.

Przedstawione badania nie są wolne od ograniczeń. Przede wszystkim liczebność badanej grupy może być dyskusyjna. Co więcej, wyniki uzyskane w małej grupie muszą być interpretowane ostrożnie. Z drugiej strony uzyskany efekt mediacyjny zachęca do kontynuowania badań. Oczywiście też jest, że mogą istnieć inne ważne mediatory analizowanego związku, a wielu badaczy zwraca uwagę na zasadność ich poszukiwania (np. Steel 2007; Eerde 2003; Zimbardo, Boyd 1999). Warto zatem w przyszłości rozważyć możliwość przeprowadzenia badań podłużnych, opartych na modelu LH (*life history model*), stwarzającym więcej możliwości interpretacyjnych. Organizacja tego typu badań wydaje się wprawdzie trudnym przedsięwzięciem, lecz rezultaty zaprezentowane w niniejszym raporcie można uznać za efekt cząstkowy, prowadzący ku realizacji takiego zamierzenia.

Należy ponadto zaznaczyć, że kolejnym argumentem przemawiającym za zasadnością kontynuowania podjętych badań i rozszerzeniem analiz jest fakt, iż zmienna umiejscowienie kontroli – jak sugeruje Ajzen (2002) – jest złożona, zatem analizy powinny wychodzić poza wyodrębnienie zewnętrznej i wewnętrznej LoC.

BIBLIOGRAFIA

- Ackerman D.S., Gross B.L. (2005), *My instructor made me do it: Task characteristics of procrastination*, "Journal of Marketing Education", Vol. 27, DOI: <https://doi.org/10.1177/0273475304273842>.
- Ainslie G. (1992), *Picoeconomics: The Strategic Interaction of Successive Motivational States Within the Person*, New York: Cambridge University Press.
- Ajzen I. (2002), *Perceived behavioral control, self-efficacy, locus of control, and the theory of planned behavior*, "Journal of Applied Social Psychology", Vol. 32(4), DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2002.tb00236.x>.
- Bargh J.A., Barndollar K. (1996), *Automaticity in action: The unconscious as repository of chronic goals and motives*, [w:] P.M. Gollwitzer, J.A. Bargh (eds.), *The Psychology of Action: Linking Cognition and Motivation to Behavior*, New York: Guilford Press.
- Baron R.M., Kenny D.A. (1986), *The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic and statistical considerations*, "Journal of Personality and Social Psychology", Vol. 51, DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.51.6.1173>.
- Barrick M.R., Mount M.K., Judge T.A. (2001), *Personality and performance at the beginning of the new millennium: What do we know and where do we go next?*, "International Journal of Selection and Assessment", Vol. 9, DOI: <https://doi.org/10.1111/1468-2389.00160>.
- Baumeister R.F., Heatherton T.F., Tice D.M. (1994), *Losing Control: How and Why People Fail at Self-Regulation*, San Diego: Academic Press.
- Beck B.L., Koons S.R., Milgrim D.L. (2000), *Correlates and consequences of behavioral procrastination: The effects of academic procrastination, self-consciousness, self-esteem and self-handicapping*, "Journal of Social Behavior and Personality", Vol. 15.
- Blankstein K.R., Dunkley D.D., Wilson J. (2008), *Evaluative concerns and personal standards perfectionism: Self-esteem as a mediator and moderator of relations with personal and academic needs and estimated GPA*, "Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues", Vol. 27(1), DOI: <https://doi.org/10.1007/s12144-008-9022-1>.
- Blatt S.J., Quinn P. (1967), *Punctual and procrastinating students: A study of temporal parameters*, "Journal of Consulting Psychology", Vol. 31, DOI: <https://doi.org/10.1037/h0024413>.
- Blunt A.K., Pychyl T.A. (2000), *Task aversiveness and procrastination: A multi-dimensional approach to task aversiveness across stages of personal projects*, "Personality and Individual Differences", Vol. 28(1), DOI: [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(99\)00091-4](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(99)00091-4).
- Burka J.B., Yuen L.M. (1983), *Procrastination: Why You Do It, What to Do About It*, Reading: Addison-Wesley.
- Carden R., Bryant C., Moss R. (2004), *Locus of control, test anxiety, academic procrastination, and achievement among college students*, "Psychological Reports", Vol. 95, DOI: <https://doi.org/10.2466/pr0.95.2.581-582>.
- Carver C.S., Scheier M.F. (1990), *Principles of self-regulation: Action and emotion*, [w:] E.T. Higgins, R.M. Sorrentino (eds.), *Handbook of Motivation and Cognition: Foundations of Social Behavior*, Vol. 2, New York: Guilford Press.
- Costa P.T., McCrae R.R. (1985), *The NEO Personality Inventory manual*, Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Costa P.T., McCrae R.R. (1991), *The NEO Personality Inventory: Using the Five-Factor Model in Counseling*, "Journal of Counseling & Development", Vol. 69(4).
- Costa P.T., McCrae R.R. (1992a), *Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) Professional Manual*, Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.

- Costa P.T., McCrae R.R. (1992b), *Four ways Five Factors are basic*, "Personality and Individual Differences", Vol. 13(6), DOI: [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(92\)90236-I](https://doi.org/10.1016/0191-8869(92)90236-I).
- Costa P.T., McCrae R.R. (2008), *The revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) (179-198)*, [w:] G.J. Boyle, G. Matthews, D.H. Saklofske (eds.), *The SAGE Handbook of Personality Theory and Assessment*, Vol. 2: *Personality Measurement and Testing*, Thousand Oaks: SAGE Publication Inc.
- Deniz M.E., Traş Z., Aydoğan D. (2009), *An investigation of academic procrastination, locus of control, and emotional intelligence*, "Educational Sciences: Theory & Practice", Vol. 9(2).
- Dietz F., Hofer M., Fries S. (2007), *Individual values, learning routines and academic procrastination*, "British Journal of Educational Psychology", Vol. 77(4), DOI: <https://doi.org/10.1348/000709906X169076>.
- Drwal R.L. (1979), *Opracowanie kwestionariusza Delta do pomiaru poczucia kontroli*, „Studia Psychologiczne”, nr 18(1).
- Drwal R.L. (1995), *Adaptacja kwestionariuszy osobowości. Wybrane zagadnienia i techniki*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Dryden W. (2000), *Overcoming Procrastination*, Great Britain: Sheldon Press.
- Eerde W. van (2003), *A meta-analytically derived nomological net-work of procrastination*, "Personality and Individual Differences", Vol. 35, DOI: [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(02\)00358-6](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(02)00358-6).
- Ellis A. (1989), *Comments on my critics*, [w:] M.E. Bernard, R. DiGiuseppe (eds.), *Inside Rational-Emotive Therapy: A Critical Appraisal of the Theory and Therapy of Albert Ellis*, San Diego: Academic Press.
- Ellis A., Dryden W. (1997), *The Practice of Rational Emotive Behavior Therapy*, New York: Springer.
- Ellis A., Knaus W.J. (1977), *Overcoming Procrastination*, New York: Signet Books.
- Ely D., Hampton J. (1973), *Prediction of procrastination in a self-pacing instructional system*. ERIC Documentation, <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED075501.pdf> (dostęp: 12.07.2016).
- Ferrari J.R. (2001), *Procrastination as self-regulation failure of performance: Effects of cognitive load, self-awareness, and time limits on working best under pressure*, "European Journal of Personality", Vol. 15, DOI: <https://doi.org/10.1002/per.413>.
- Ferrari J.R. (2010), *Still Procrastinating? The No Regrets Guide to Getting it Done*, New York: Wiley & Sons.
- Ferrari J.R., Diaz-Morales J.F., O'Callaghan J., Diaz K., Argumedo D. (2007), *Frequent behavioral delay tendencies by adults: International prevalence rates of chronic procrastination*, "Journal of Cross-Cultural Psychology", Vol. 38(4), DOI: <https://doi.org/10.1177/0022022107302314>.
- Ferrari J.R., Johnson J.L., McCown W.G. (1995), *Procrastination and Task Avoidance: Theory, Research, and Treatment*, New York, NY: Plenum Press, DOI: <https://doi.org/10.1007/978-1-4899-0227-6>.
- Ferrari J.R., Parker J.T., Ware C.B. (1992), *Academic procrastination: Personality correlates with myers-briggs types, self-efficacy and academic locus of control*, "Journal of Social Behaviour and Personality", Vol. 7(3).
- Goldberg L.R. (1990), *An alternative "description of personality": The big-five factor structure*, "Journal of Personality and Social Psychology", Vol. 59, DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.59.6.1216>.
- Haycock L.A., McCharty P., Skay C.L. (1998), *Procrastination in college students: The role self-efficacy and anxiety*, "Journal of Counseling & Development", Vol. 76, DOI: <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1998.tb02548.x>.
- Hicks R.E., Meng Yao Wu F. (2015), *Psychological capital as mediator between adaptive perfectionism and academic procrastination*, "GSTF Journal of Psychology", Vol. 2(1).

- Hill M.B., Hill D.A., Chabot A.E., Barrall J.F. (1978), *A survey of college faculty and student procrastination*, "College Student Journal", Vol. 12.
- Hooft E.A.J. Van, Born M.P., Taris T.W., Flier H. van der, Blonk R.W.B. (2005), *Bridging the gap between intentions and behavior: Implementation intentions, action control, and procrastination*, "Journal of Vocational Behavior", Vol. 66, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2004.10.003>.
- Howell A.J., Watson D.C. (2007), *Procrastination: Associations with achievement goal orientation and learning strategies*, "Personality and Individual Differences", Vol. 43, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2006.11.017>.
- Janssen T., Carton J.S. (1999), *The Effects of Locus of Control and Task Difficulty on Procrastination*, "Journal of Genetic Psychology", Vol. 160(4), DOI: <https://doi.org/10.1080/00221329909595557>.
- Klingsieck K.B. (2013), *Procrastination: When good things don't come to those who wait*, "European Psychologist", Vol. 18(1), DOI: <https://doi.org/10.1027/1016-9040/a000138>.
- Knaus W.J. (1979), *Do It Now*, Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Lay C.H., Knish S., Zanatta R. (1992), *Self-handicappers and procrastinators: A comparison of their practice behavior prior to an evaluation*, "Journal of Research in Personality", Vol. 26, DOI: [https://doi.org/10.1016/0092-6566\(92\)90042-3](https://doi.org/10.1016/0092-6566(92)90042-3).
- Lee D., Kelly K.R., Edwards J.K. (2006), *A closer look at the relationship among trait procrastination, neuroticism and conscientiousness*, "Personality and Individual Differences", Vol. 40(1), DOI: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.05.010>.
- Locke E.A., Latham G.P. (1990), *A Theory of Goal Setting and Task Performance*, Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Locke E.A., Latham G.P. (2004), *What should we do about motivation theory? Six recommendations for the twenty-first century*, "Academy of Management Review", Vol. 29, DOI: <https://doi.org/10.5465/AMR.2004.13670974>.
- Lonergan J.M., Maher K.J. (2000), *The relationship between job characteristics and workplace procrastination as moderated by Locus of Control*, "Select Press, Corte Madera", Vol. 415.
- McCown W., Johnson J., Petzel T. (1989), *Procrastination, a principal components analysis*, "Personality and Individual Differences", Vol. 10, DOI: [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(89\)90204-3](https://doi.org/10.1016/0191-8869(89)90204-3).
- McCrae R.R., Costa P.T. (1987), *Validation of the five-factor model of personality across instruments and observers*, "Journal of Personality and Social Psychology", Vol. 52(1), DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.1.81>.
- Milgram N.A. (1987), *The many faces of procrastination: Implications and recommendations for counselors*, <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED290103.pdf> (dostęp: 01.08.2016).
- Moon S.M., Illingworth A.J. (2005), *Exploring the dynamic nature of procrastination: A latent growth curve analysis of academic procrastination*, "Personality and Individual Differences", Vol. 38(2), DOI: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2004.04.009>.
- Nicholson L. (2007), *The effects of procrastination and self-awareness on emotional responses*, "Psi. Chi. Journal of Undergraduate Research", Vol. 12(4).
- Onwuegbuzie A.J. (2004), *Academic procrastination and statistics anxiety*, "Assessment & Evaluation in Higher Education", Vol. 29(1), DOI: <https://doi.org/10.1080/0260293042000160384>.
- Owens A.M., Newbegin I. (1997), *Procrastination in high school achievement: A causal structural model*, "Journal of Social Behavior and Personality", Vol. 12(4).
- Park S.W., Sperling R.A. (2012), *Academic procrastinators and their self-regulation*, "Psychology", Vol. 3(1), DOI: <https://doi.org/10.4236/psych.2012.31003>.
- Pintrich P.R. (2000), *The role of goal orientation in self-regulated learning*, [w:] M. Boekaerts, P.R. Pintrich, M. Zeidner (eds.), *Handbook of Self-Regulation*, New York: Academic Press.

- Procházka J., Macanová A., Mokrá T., Nekulová P., Vodička A., Zezulka R., Ježek S., Vaculík M. (2014), *Vztah prokrastinace a locus of control v akademickém prostředí*, "Pedagogika", Vol. 64(4).
- Rabin L.A., Fogel J., Nutter-Upham K.E. (2011), *Academic procrastination in college students: The role of self-reported executive function*, "Journal of Clinical and Experimental Neuropsychology", Vol. 33(3), DOI: <https://doi.org/10.1080/13803395.2010.518597>.
- Richardson M., Abraham Ch., Bond R. (2012), *Psychological correlates of university students' academic performance: A systematic review and meta-analysis*, "Psychological Bulletin", Vol. 138(2), DOI: <https://doi.org/10.1037/a0026838>.
- Rosati P.A. (1975), *Procrastinators prefer PSI*, "Educational Research and Methods", Vol. 8.
- Sarason I.G., Sarason B.R., Pierce G.R. (1990), *Anxiety, cognitive interference, and performance*, "Journal of Social Behavior and Personality", Vol. 5.
- Scher S.J., Osterman N.M. (2002), *Procrastination, conscientiousness, anxiety, and goals: Exploring the measurement and correlates of procrastination among school-aged children*, "Psychology in the Schools", Vol. 39(4), DOI: <https://doi.org/10.1002/pits.10045>.
- Schlenker B.R., Weigold M.F. (1990), *Self-consciousness and self-presentation: Being autonomous versus appearing autonomous*, "Journal of Personality and Social Psychology", Vol. 59, DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.59.4.820>.
- Schouwenburg H.C. (1995), *Academic procrastination: Theoretical notions, measurement, and research*, [w:], J.R. Ferrari, J.L. Johnson (eds.), *Procrastination and Task Avoidance: Theory, Research, and Treatment*, New York: Plenum Press.
- Schouwenburg H.C., Lay C.H. (1995), *Trait procrastination and the Big-five factors of personality*, "Personality and Individual Differences", Vol. 18(4), DOI: [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(94\)00176-S](https://doi.org/10.1016/0191-8869(94)00176-S).
- Seo E.H. (2008), *Self-efficacy as a mediator in the relationship between self-oriented perfectionism and academic procrastination*, "Social Behavior and Personality: An International Journal", Vol. 36(6), DOI: <https://doi.org/10.2224/sbp.2008.36.6.753>.
- Sirois F.M., Melia-Gordon M.L., Pychyl T.A. (2003), *"I'll look after my health, later": An investigation of procrastination and health*, "Personality and Individual Differences", Vol. 35(5), DOI: [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(02\)00326-4](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(02)00326-4).
- Steel P. (2007), *The nature of procrastination: A meta-analytic and theoretical review of quintessential self-regulatory failure*, "Psychological Bulletin", Vol. 133(1), DOI: <https://doi.org/10.1037/0033-2909.133.1.65>.
- Steel P. (2010), *Arousal, avoidant and decisional procrastinators: Do they exist?*, "Personality and Individual Differences", Vol. 48, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.02.025>.
- Steel P., Brothen T., Wambach C. (2001), *Procrastination and personality, performance, and mood*, "Personality and Individual Differences", Vol. 30, DOI: [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(00\)00013-1](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(00)00013-1).
- Steel P., Ferrari J. (2013), *Sex, education and procrastination: An epidemiological study of procrastinators' characteristics from a global sample*, "European Journal of Personality", Vol. 27(1), DOI: <https://doi.org/10.1002/per.1851>.
- Stępień M., Ciecich J. (2013), *Polska adaptacja Pure Procrastination Scale* (praca nieopublikowana), <http://personalitas.pl/methods/metody-pomiaru#b> (dostęp: 10.10.2017).
- Stępień M., Topolewska E. (2014), *Style tożsamości w ujęciu Berzonsky'ego a prokrastynacja*, [w:] E. Topolewska, E. Skimina, S. Skrzek (red.), *Młoda Psychologia*, t. 2, Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Filomatów.
- Tibbett T.P., Ferrari J.R. (2015), *The portrait of the procrastinator: Risk factors and results of an indecisive personality*, "Personality and Individual Differences", Vol. 82, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.03.014>.

- Tice D.M., Baumeister R.F. (1997), *Longitudinal Study of Procrastination, Performance, Stress, and health: The Costs and Benefits of Dawdling*, "Psychological Science", Vol. 8, DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.1997.tb00460.x>.
- Trice A.D., Milton C.T. (1987), *Locus of control as a predictor of procrastination among adults in correspondence courses*, "Perceptual and Motor Skills", Vol. 65(3), DOI: <https://doi.org/10.2466/pms.1987.65.3.1002>.
- Uzun Ozer B., O'Callaghan J., Bokszczanin A., Ederer E., Essau C. (2014), *Dynamic interplay of depression, perfectionism and self-regulation on procrastination*, "British Journal of Guidance and Counselling", Vol. 42(3), DOI: <https://doi.org/10.1080/03069885.2014.896454>.
- Vansteenkiste M., Sierens E., Soenens B., Luyckx K., Lens W. (2009), *Motivational profiles from a self-determination perspective: The quality of motivation matters*, "Journal of Educational Psychology", Vol. 101(3), DOI: <https://doi.org/10.1037/a0015083>.
- Watson D.C. (2001), *Procrastination and the five-factor model: A facet level analysis*, "Personality and Individual Differences", Vol. 30(1), DOI: [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(00\)00019-2](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(00)00019-2).
- Widiger T.A., Trull T.J. (1997), *Assessment of the five-factor model of personality*, "Journal of Personality Assessment", Vol. 68, DOI: https://doi.org/10.1207/s15327752jpa6802_2.
- Zawadzki B., Strelau J., Szczepaniak P., Śliwińska M. (1998), *Inwentarz Osobowości NEO-FFI Paula T. Costy i Roberta R. McCrae*, Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.
- Zimbardo P.G., Boyd N. (1999), *Putting time in perspective: A valid, reliable, individual-differences metric*, "Journal of Personality and Social Psychology", Vol. 77(6), DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.77.6.1271>.
- Zimmerman B.J. (2000), *Attaining self-regulation. A Social cognitive perspective*, [w:] M. Boekaerts, P.R. Pintrich, M. Zeidner (eds.), *Handbook of Self-Regulation*, San Diego: Academic Press.
- Zimmerman B.J. (2002), *Becoming a self-regulated learner: An overview*, "Theory into Practice", Vol. 41, DOI: https://doi.org/10.1207/s15430421tip4102_2.

SUMMARY

Many researchers have got interest in procrastination, i.e. the delay to perform important tasks. They suggest that such behaviours are common among students. It is difficult to state reasons for such a state of affairs. Some authors believe they are caused by the degree of difficulty and/or attractiveness of particular tasks, which may cause stress, others are looking for external reasons pointing to dysregulation of self-regulation mechanisms. Yet, personality traits are quite often considered to play an important role in a tendency to procrastinate. A review of the literature on that subject made plausible the assumption that procrastination may be associated with personality traits and that the feeling of a locus of control may play a role of the mediator. The gathered data reveal the complex nature of that phenomenon.

Keywords: procrastination; personality; locus of control